

Mistr Jan Hus v životě a reflexi Církve československé husitské: Cesta ČČS k doplnění názvu „husitská“

Jiří Vogel

1. HUS A HUSITSTVÍ V POČÁTCÍCH ČČS

Národu československému! Věrní velikému odkazu svatého mučedníka kostnického „Pravdy každému přejte“, po velikých bojích a vnitřních strastech, jimiž rozhárána trpí náboženská duše národa československého, uvědomili jsme si povinnost, kterou přítomné dny velikého osvobození ukládají i stavu duchovnímu. Opět a opět usvědčuje nás vývoj veškerého života ve svobodné republice československé o pravdivosti výroků velikého našeho filosofa, že česká otázka jest stále ještě otázkou náboženskou, otázkou tolikráté řešenou, ale pro nepřítelů poměrů nikdy nedorešenou, otázkou nejen národní, nýbrž znepokojující nitro každého vážného českého člověka.¹

Tak zní slova prvních vět *Provolání národu* z 10. ledna 1920, kterými byl vyhlášen vznik Církve československé a národ „československý“ byl vyzván ke vstupu do nové církve. Již v první větě se setkáváme s odkazem na Mistra Jana Husa a s náčrtem základních rysů duchovního programu nové církve. Věta bezprostředně následující se hlásí k Masarykovu pochopení smyslu českých dějin a tím je vyloženo i specifické pochopení husovského dědictví a jeho významu pro novou církev. Proto, dříve než přistoupíme k projevům přijímání Husa a husitství v počátcích ČČS, musíme se nejprve blíže seznámit se specifiky Masarykova pohledu.

Od Husa a následně od české reformace Masaryk odvozoval hlavní konstantu českých dějin, kterou pojmenoval výrazem ideál humanitní či bratrský. Humanitní ideál, potlačený rekatolizací českých zemí, se podle něj znovu probudil v období národního obrození, a to jak u katolických (Dobrovský, Havlíček), tak i u evangelických (Kollár, Palacký) obrozenců. Český ideál odlišil od revolučního humanitního ideálu (francouzské

---

¹ „Národu československému!“, *Právo národa*, 15. 1. 1920, s. 1.

revoluce) a poukázal, že má svůj základ ve vnitřním duchovním životě a že vymezuje konečný cíl člověka i smysl jeho bytí jako etické existence. V dané souvislosti Masaryk též varoval před cizími vlivy, zejména před osvícenským liberalismem, který podle něj postrádá duchovní a mnohdy i etickou dimenzi a příliš se opírá o egoismus a sobectví, ale i před rozměňováním české humanity například v ideji cyrilometodějské, za kterou spatřoval skrytý panslavismus, oslabující identitu českého národa. V Masarykových představách byl Hus reformátorem mravní a duchovní praxe. Nepochyboval, že byl i významným teologem, ovšem zdaleka v něm nespatořoval teologickou originalitu a promyšlenost výpovědí Johna Wyclifa, což ovšem Masaryk nepovažoval za nedostatek. Ohnisko Husova myšlení se tak podle Masaryka neutápělo v teologickém jemnocitu a v dogmatickém mudrování. Hus byl pro Masaryka zejména kaza-tem svobody svědomí a náboženské svobody, které vedou k osvobození od vnějších autorit i mechanické církevní autority. Pravá reforma církve měla být v Husově duchu zahájena reformou jednotlivých osob. Jen reformace osob může vést ke změně společenského řádu. Proto Masaryk označil za vrcholné Husovo dílo traktát *O církvi* a za jeho hlavní myšlenku pochopení církve jako obce vyvolených křesťanů, tj. nikoli jen nominálních, nýbrž skutečných křesťanů. Hus tak ve svém traktátu podle Masaryka podřídil hierarchickou církevní autoritu vnitřní mravní a spirituální autoritě. Právě v tomto ohledu lze podle Masaryka říci, že Husovi šlo o svobodu svědomí, která neměla jen negativní charakter, vzpírání se autoritě, ale i pozitivní povahu, podřízení se autoritě svědomí. Všichni, i autorita církevní a autorita světská, jsou podřízeni autoritě svědomí. Rozdělením na viditelnou církevní organizaci a neviditelnou, pravou církev Hus podle Masaryka překonal napětí mezi vnějšími autoritami. Viditelnou církevní autoritu podřídil autoritě státní či politické, ale učinil na nich nezávislou pravou, neviditelnou církev, které jsou podřízeni všichni a která podle Masaryka nachází svůj výraz ve svědomí.²

Nehodlám zde rozebírat, do jaké míry byl Masarykův pohled správný, či mylný.³ Je však třeba podotknout, že právě uvedené pojetí Husa přijala ČCS ve zmíněném roce 1920 za vlastní. Z Husa a dalších postav české reformace se pro novou církev staly vzory, které bezprostředně po schizmatu začaly hrát zásadní roli v jejím životě. S odvoláním na českou

² Tomáš G. MASARYK, *Jan Hus: naše obrození a naše reformace*, Praha: Čas, 1896, 59 s.

³ Na dané téma bylo napsáno několik kritických studií. Vlastní kritiku jsem publikoval v kratší stati, srov. Jiří VOGEL, „Masaryk o Husovi,“ *Český zápas* 95, č. 11 (2015): 1, 4.

reformaci se církev postavila za přijímání pod obojí způsobou a za zavedení českého bohoslužebného jazyka. Do nové liturgie byly vtěleny některé prvky bohoslužebného dědictví utrakvismu, například nápěv Otčenáše podle husitského kancionálu. V novém zpěvníku se objevily husitské písně: *Ktož sú Boží bojovníci, Navštiv nás Kriste, Jezu Kriste, štědrý kněže*, nebo písně o Husovi: *Bože vylej lásku, Ó Bože vyslyš nás, Kdo za pravdu hoří*. Liturgický oděv byl nahrazen černým talárem s kalichem na prsou. Bohoslužebné prostory byly vyzdobeny motivy české reformace. Sochy, obrazy, plastiky nebo busty Husa se staly téměř samozřejmostí. Značný počet sborů postavených v prvních desetiletích ČČS přijal jméno Jana Husa, případně dalších českých reformátorů. Z řady dalších podniků ČČS se Husovo jméno objevilo například v názvech církevního tisku,⁴ v označení Husova bohoslovecká koleje v Dejvicích, která sloužila nejen k ubytování, nýbrž i k duchovní formaci a vzdělávání budoucích duchovních.⁵ Tím se pochopitelně daný výčet nevyčerpává, pro náš účel to však dostačuje. V neposlední řadě je třeba zmínit i Husovu československou bohosloveckou fakultu v Praze, která zahájila svou činnost v Karolinu 16. října 1950 pod příznačným heslem „věrnost Husovu odkazu“.⁶

V teologické reflexi se s Husovým dědictvím již tak často nesetkáváme. Hus hrál v počátcích ČČS přece jen hlavní roli jako příklad duchovní a mravní. Přesto je nutné připomenout alespoň Masarykem vyzdviho-
vaný výraz „svoboda svědomí“, který se stal jakýmsi hlavním měřítkem pravdivosti a hodnověrnosti teologických výroků. Zdroj pojmu „svobody svědomí“ byl spatřován právě v mučednickém odkazu Jana Husa.⁷ Význam tohoto výrazu v teologické reflexi ukazuje například jedno ze základních ekleziologických určení, které spatřovalo smysl ČČS ve výchově ke svobodě svědomí.⁸ Jako husitský rys byla zdůvodňována také

⁴ Např. časopis *Husova liga*, který byl v roce 1928 založen Václavem Lemberkem jako opozice proti autoritativním metodám v církvi a proti nově zvolenému východočeskému biskupovi Stanislavu Kordulemu.

⁵ 26. října 1932 byla v Husově bohoslovecké koleji otevřena Vysoká škola bohovědná.

⁶ Srov. Miloslav KAŇÁK, *Na přelomu generací: Kapitoly o životě československé církve a jejích předních pracovních*, Praha: HČSBF, 1956, s. 42.

⁷ Srov. František ROHÁČ, „Idea svobody svědomí v myšlenkovém vývoji církve československé“, *Náboženská revue církve československé* 8 (1936): 238–243, 299–306, 363–373; 9 (1937): 23–25, 84–89, 137–147, 210–216.

⁸ Srov. Jiří VOGEL, „Výzva svobody svědomí současné teologii na pozadí jedné diskuze“, in Z. KUČERA – J. VOGEL – M. CHADIMA (ed.), *Víra a služba: Společenství Církve československé husitské v myšlení a praxi*, Chomutov: L. Marek, 2012, s. 18–32.

mimořádná laická aktivita v životě církve, která se v církvi projevovala zejména v prvních desetiletích.

Ačkoli se ČČS od počátku považovala za dědičku a pokračovatelku díla Husova a jeho bezprostředních následovníků, přesto necítila potřebu vyjádřit identifikaci s husitskou tradicí ve svém názvu. Naopak lze říci, že název „Církev československá“ zcela dostačoval, snad i proto, že odrážel prvorepublikový entusiasmus z osvobození a samostatnosti národa. Teprve s odumíráním ideje československého státu začala uvažovat též i idea Československé církve. K prvnímu otřesu došlo za protektorátu, kdy vzal tento entuziasmus za své a kdy církev musela změnit svůj název na Církev českomoravská. Naopak symboly husitského hnutí se posunuly do popředí a sehrály svou roli v protinacistickém odboji. V roce 1945 se církev sice vrátila k původnímu názvu, ovšem po únoru 1948 se vyprázdnilo její pokojné soužití s československým státem, který se k náboženství začal stavět vyloženě nepřátelsky.

2. CESTA ČČS K DOPLNĚNÍ NÁZVU O VÝRAZ „HUSITSKÁ“

V souvislosti s 550. výročím Husovy mučednické smrti v roce 1965 došlo v ČČS k mimořádné obnově zájmu o Husa a o jeho myšlenkově dědictví v české reformaci. Hus přestal být pouhým mravním a duchovním vzorem a mnohem větší zájem začal být věnován jeho literárnímu dílu,⁹ což lze pozorovat zejména mezi pracovníky Husovy československé bohoslovecké fakulty a v různých poradních komisích ČČS. V roce 1965 vydala Husova fakulta ve spolupráci s církví jubilejní sborník *Hus stále živý*, ve kterém je již zřetelný demytologizační posun postoje vůči Husově osobě a jeho literárnímu dílu.¹⁰

Podnět k doplnění názvu církve o slovo „husitská“ vyšel od profesora Husovy fakulty Zdeňka Trtíka, který jej podal v podobě sněmovního návrhu k jednání Církevního zastupitelstva ČČS v květnu 1968.¹¹ Církevní veřejnosti jej jako návrh Literárně-historického odboru při diecézní radě ČČS v Praze podrobněji představil Vladimír Sakař v roce 1968 v Čes-

⁹ Zvýšený badatelský zájem o Husovo myšlení lze sledovat již od druhé poloviny třicátých let.

¹⁰ Miloslav KAŇÁK (ed.), *Hus stále živý: Sborník studií k 550. výročí Husova upálení*, Praha: Blahoslav, 1965, 144 s.

¹¹ „Zasedalo církevní zastupitelstvo,“ *Český zápas* 48, č. 20 (1968): 1.

kém zápase pod titulem „Proč Československá církev husitská?“. Sakař v článku upozorňuje, že název církve sice není nejdůležitější věcí, které by měla být věnována pozornost, avšak jde o artikulaci programu, kterým církev vyjadřuje Boží oslovení a výzvu ke konkrétnímu úkolu. Má za to, že je třeba překonat představu „husitského válečníka s cepem“, kterého může evokovat jakákoli zmínka o husitech, a proto klade hlavní důraz na myšlenkový odkaz předních husitských teologů a na jejich snahu o reformu společnosti podle biblických principů.¹² Pokračování svého článku věnoval kontinuitě s husitskou tradicí. Má-li církev přijmout doplnění názvu o výraz „husitská“, měla by se předně vyrovnat s přerušáním kontinuity. Sakař byl však historik, což ho vedlo k poněkud krkolomnému pokusu načrtnout zmíněnou kontinuitu v historických liniích. Poukazuje, že husitství nevymřelo bezprostředně po Bílé hoře, ale ještě v roce 1677 je doložena tajná výroba hostií s vyobrazením kalicha a Husa v plamenech. Za největší, ovšem nijak nedoložený argument, považuje pozoruhodné zjištění, že největší úspěch měla Československá církev v místech, kde bylo husitství obzvláště silné.¹³

Stanovisko Vladimíra Sakaře následně dalšími argumenty doplnil autor návrhu Zdeněk Trtík ve studii „Přítomnost a budoucnost církve“.¹⁴ Trtík nejprve poukazuje, že duch Mistra Jana Husa a husitských tradic byl pevně svázán s počátky ČČS. Oproti Sakařovi však vidí kontinuitu mezi Husem a ČČS zejména na ideové rovině. Hus si byl podle Trtíka vědom již sto let před světovou reformací významu materiálního a formálního principu reformace.¹⁵ Na rozdíl od světové reformace však Hus podle Trtíka nestavěl Písmo do protikladu k tradici a rozumu. Právě tím je blízký moderní teologické reflexi, která vnímá Písmo jako záznam

¹² Vladimír SAKAŘ, „Proč Československá církev husitská?“, *Český zápas* 48, č. 20 (1968): 2.

¹³ Sakař poukazuje, že tyto oblasti přitom nijak nereagovaly na Toleranční patent, aby se přihlásily k jedné z povolených konfesí. Podle Sakaře to bylo dáno tím, že jim byl duch světové reformace vzdálený. Vladimír SAKAŘ, „Proč Československá církev husitská?“, *Český zápas* 48, č. 25 (1968): 2. Sakařův argument zmiňují i další obhájci doplnění názvu církve. Srov. Zdeněk TRTÍK, „Přítomnost a budoucnost církve: Referát pro generální synodu“, *Theologická revue* 39 (1968): 71. Trtík však poukazuje, že Sakařova teze není z hlediska historiografie ověřená.

¹⁴ TRTÍK, „Přítomnost a budoucnost církve“, s. 69–79.

¹⁵ Materiálním principem se míní, že „spása člověka není možná sebevětšími činy člověka, pokud není obnoven Kristovou milostí“. Formálním principem se vyjadřuje, že „nejvyšší soudce a poslední norma víry a života je Ježíš Kristus zvěstovaný Písmem Starého a Nového zákona“. Zdroj obou principů nachází Trtík v Husově traktátu *O církvi*. Tamtéž, s. 70.

izraelské a prvokřesťanské tradice a jeho normativnost spatřuje v tom, že obsahuje tradici původní a nejstarší, a pokud hledá správný význam dogmatických formulací, obrací se především k nejstarším církevním otcům. Husův kladný postoj k rozumu či vyvážený poměr mezi Písmem, tradicí a rozumem byl od počátku blízký teologii ČČS, která jej vyjádřila ve svém pojmovém určení slovy: „ČČS tvoří křesťané, kteří se snaží současné snažení mravní a poznání vědecké naplnit Duchem Kristovým.“ Podle Trtíka byli Hus a husitství ČČS blízcí též svým mimořádným důrazem na společnou liturgii, ve které dochází k dynamickému sepětí víry, zvěsti, modlitby i nauky, díky čemuž společenství církve uniká individualismu, kterému někdy propadá protestantismus ve svých důrazech na spásu jedince. Vedle těchto ideových souvislostí jsou ČČS blízké zejména sociálně-etické postoje husitství a aktivní laická účast na díle a poslání církve. V neposlední řadě připomíná, že ČČS je sužována i podobnými neduhy, a to zejména nízkým vzděláním duchovenského sboru a postupně upadajícími laickými aktivitami.¹⁶

Vedle argumentů postihujících souvislosti mezi Husem, husitstvím a ČČS Trtík poukazuje také na negativa, které s sebou nese název „Československá církev“. Trtík se nejprve ztotožňuje se Sakařovým pohledem, že jde o neprogramové a nepřesné vyjádření toho, čím církev je, nebo chce být. Nemůže se ovšem identifikovat s rozšířeným míněním, že se ČČS svým názvem hodlá definovat jako církev národní. Poukazuje, že se o výrazu „národní církev“ diskutovalo již v Jednotě katolického duchovenstva v souvislosti s touhou po zřízení samostatného patriarchátu a odstranění cizí nenárodní duchovní nadvlády. Po vzniku ČČS byl výraz „národní církev“ užíván v souvislosti s hledáním cest pro vstup do společenství s východními pravoslavnými církvemi. Další podobu výraz „národní církev“ nabyt ve snaze ČČS o navázání na národní křesťanské tradice (cyrilometodějství, husitství či českobratrství). Zvlášť negativně vnímá Trtík sepětí názvu církve s romantickým nacionalismem, který sice sehrál i svou pozitivní roli v odboji za II. světové války v takřka jednotném odporu vůči nacismu, nicméně zamlžuje smysl poslání křesťanské církve.¹⁷ Církev by se proto měla s dědictvím sebeepochopení jako

¹⁶ Tamtéž, s. 70–71.

¹⁷ Tamtéž, s. 73. G. A. Procházka, II. patriarcha ČČS, odsoudil Hitlera i nacismus v mnoha projevech a v roce 1940 odmítl jednat s pronacistickým říšským biskupem Müllerem při jeho návštěvě Prahy. Snad v této souvislosti prohlásil vedoucí církevního oddělení úřadu říšského protektora Československou církev za „husitskou bandu, které se nedá

„církve národní“ konečně vyrovnat a zaujmout k jeho negativním či vyprázdněným obsahům odmítavý postoj. Výrazně by jí v tom mohlo podle Trtíka napomoci právě rozšíření názvu církve o výraz „husitská“.¹⁸

Myšlenka doplnění názvu církve se ovšem nesetkala s obecným přijetím. Kritické připomínky se začaly ozývat z různých stran. Souhrn kritiky vzniklé v reakci na výzvu Literárně-historického odboru pražské diecéze a na Trtíkův článek v *Theologické revui* dobře prezentuje studie Radka Hobzy „K názvu ČČS »husitská«“.¹⁹ Hobza se ve své stati nejprve táže, jaké husitství mají zastánci nového názvu církve na mysli. Vždyť jen ve vlastním husitském období let 1414–1434 nabylo husitské hnutí v různých skupinách různých podob, a to často velmi protichůdných. Co je míněno církví husitskou? Církev Husova, radikální tábořské husitství, nebo pražské umírněné husitství? Jediné, co je těmto směrům podle Hobzy společné, je osobní svědectví v příkladu oběti vlastního života.²⁰ Hobza nepopírá vliv husitských motivů v počátcích církve, ovšem zdůrazňuje, že se církev vedle husitství od počátku hlásila i k tradici cyrilometodějské a k odkazu Českých bratří.²¹ Ve stejné souvislosti zdůrazňuje, že snaha o doplnění názvu církve o výraz „husitská“ je novum, se kterým se ve vlastní historii církve nesetkáme. Karel Farský zprvu uvažoval spíše o názvu „Církev českokatolická“, v Memorandu Ústřední rady ČČS Pravoslavné církvi srbské se navrhovaly názvy: „Československá církev pravověrná“, „Československá cyrilometodějská církev“ či „Církev československá“.²²

Co je na tom vlastně křesťanského nazývat se církví husitskou, klade si Hobza další případnou otázku. Nevyčítal snad již apoštol Pavel v 1. listě Korintským, když se jeden hlásí k Pavlovi a druhý k Apollovi (1 Kor 3,4–7)? A neříkal Karl Barth, že se církev stává tím méně křesťanskou, čím více se stává luterskou nebo kalvínskou? Nejsou slova těchto autorit

---

věřit“. Za okupace měla ČČS jedno z nejtěžších postavení mezi církvemi. Až 24 % pražských duchovních bylo během této doby vězněno, v rámci celého protektorátu šlo o 11 %. Srov. Miloslav KAŇÁK, *Na přelomu generací: Kapitoly o životě československé církve a jejích předních pracovnících*, Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1956, s. 47.

18 TRTÍK, „Přítomnost a budoucnost církve,“ s. 78.

19 Radek HOBZA, „K názvu ČČS »husitská«,“ *Theologická revue* 40 (1969): 26–29, 46–53.

20 Tamtéž, s. 27.

21 Tyto dvě tradice jsou zmiňovány například ve výše uvedeném *Provolání národu*.

22 Nicméně i Hobza uznává, že husitská tradice zde hrála hlavní roli. Projevilo se to i ve vztazích k Pravoslavné církvi srbské, po které bylo požadováno svatořečení Jana Husa. HOBZA, „K názvu ČČS »husitská«,“ s. 28.

varováním před zbytečným, či dokonce nezdravým sebevymezení? Není naopak zcela biblické nazývat církev jen podle místa, kde působí? Podle Hobzy se musíme také ptát, jestli je nám vůbec husitství blízké, a to zejména jeho vypjatý eschatologismus, který se projevoval v jeho radikálních vystoupeních, anebo též zdali si to vůbec zasloužíme, máme-li vůbec morální právo hlásit se k jeho odkazu. Nejde autorům návrhu jen o reklamní tah, kterým by se církev zviditelnila? Hobza v nastolených otázkách patrně narážel na tehdejší režim, který památku na husitské hnutí zneužil za účelem úspěchu v předvolební boji. Husitství je něco radikálně jiného, než to, co bývá prezentováno antináboženskou propagandou, která škrtá duchovní rozměr husitského hnutí a představuje jej pokřiveně jako hnutí lidových mas toužících po lepších zítřcích. Hobza v posledku přiznává určité oprávnění úpravy názvu církve, který činí potíže zejména při stycích ve světové ekuméně, neboť název „Církev československá“ říká pouze to, že jde o nějakou církev v Československu. Církev by ale měla své sebepochopení jasněji specifikovat, např. výrazy „církev kališnická“, či „podobojí“, nebo, jak navrhovali někteří další kritici, „církev novohusitská“.²³

Ještě téhož roku reagoval na Hobzův článek Zdeněk Trtík ve studii „Československá církev a husitství“.²⁴ Hobza podle Trtíka stojí na straně profesorů Pekaře a Šusty, podle nichž se CČS dovolávala Husa neprávem. Husitskou lze naopak dle něj nazvat každou církev, která vědomě navazuje na Husův odkaz, a doplněním názvu o výraz „husitská“ CČS přestane být navíc vnímána ve smyslu státem prosazované *Nationalkirche*, jak jí bývá někdy rozuměno v ekumenickém prostředí. Poté se Trtík vyjadřuje k Hobzovým alternativním úpravám názvu. Výrazy „církev kališnická“, nebo „podobojí“ mu přijdou příliš zužující, a ještě problematičtější s ohledem na prokazování dějinné či ideové kontinuity. Podobně odmítá i doplněk „novohusitská“, jenž se mu jeví jako zbytečné rozvedení, stejně jako by tomu bylo u výrazů „novoluterská“, případně „novokalvinistická“. Výraz „česká reformační“ je neadekvátní z dějinného hlediska, neboť v této tradici nakonec převládly cizí vlivy světové reformace, zejména luteránů a reformovaných. CČS se od počátku odvolávala na Husa a husitství, kdežto světové reformaci se dosud věnovala

²³ Tamtéž, s. 46–49, 53.

²⁴ Zdeněk Trtík, „Československá církev a husitství,“ *Theologická revue* 40 (1969): 61–69.

jen okrajově. Celá česká reformace navazuje na Husa, proto považuje doplnění názvu „husitská“ za nepřiměřenější.²⁵

Následovně Trtík opět zdůrazňuje zejména ideové souvislosti. Opakuje svou myšlenku o Husovu směřování k reformačnímu materiálnímu a formálnímu principu, který ale na rozdíl od světové reformace v sobě nese vyvážený poměr mezi Písmem, tradicí a rozumem. Podobně zmiňuje i liturgický princip ČČS, který je na rozdíl od protestantské bohoslužby slova blízký husitskému zachovávání mešní bohoslužebné struktury. Zároveň se pokouší o náčrt programu, kterým se bude muset církev před přijetím názvu řídit, v němž je již patrný posun v odborném přístupu k Husovu literárnímu odkazu. Primárním teologickým úkolem zůstává prozkoumání Husova myšlenkového odkazu a jeho přetlumočení v duchu současné světové teologie. Podobnými procesy prošly myšlenkové tradice luterských a reformovaných církví. ČČS, která vyšla z katolického modernismu a během svých krátkých dějin se nechala ovlivnit liberální teologií, dialektickou teologií a dalšími současnými směry, podobné přetlumočení ještě musí vykonat.²⁶ Trtík ve své studii nezakrývá historickou diskontinuitu, avšak poukazuje na kontinuitu duchovní, o níž by mělo jít církvi především. Upevnit duchovní spojení s domácí reformační tradicí, jejímž zdrojem je Husův reformační odkaz. Výrazu „husitská“ je podle Trtíka třeba porozumět především jako závazku, který nás nutí, abychom pokračovali v tom, co dostalo husitství do čela světového zápasu o nejvyšší hodnoty evangelia.²⁷

O rok později napsal Zdeněk Trtík pro čtenáře *Theologické revue* ještě jednu studii „Proč Československá církev husitská?“, ve které své reflexe dále prohloubil.²⁸ Trtík se v článku opět odmítl hlásit k nějakému konkrétnímu směru husitského hnutí. Husitství vnímá jako dějinně postupující tradici. Po předešlé představující předchůdce reformace dostá-

²⁵ Tamtéž, s. 62–67.

²⁶ Tamtéž, s. 65–66.

²⁷ Tamtéž, s. 68. V závěru svého článku si Trtík dovolil kousavou poznámku vůči liberálnímu proudu v ČČS. Nediví se, že s názvem nesouhlasí lidé, kteří stojí o členství v nekřesťanské a svým duchem protihusitské organizaci IARF, se kterou by Hus, Žižka ani Chelčický nikdy nechtěli mít cokoli společného. Tamtéž, s. 69.

²⁸ Zdeněk Trtík, „Proč Československá církev husitská?“, *Theologická revue* 41 (1970): 125–137. Trtíkův článek se odvíjí od zasedání Ideové rady ČČS z 15. a 16. května 1970, která jednala o konkrétních návrzích na VI. sněm ČČS, jenž byl zahájen v následujícím roce. Ideová rada sněmu doporučila vedle doplnění názvu církve o výraz „husitská“ také přijetí *Základů víry* za normu víry a učení církve a odstoupení od jakékoli formy členství v Mezinárodním sdružení pro náboženskou svobodu (IARF).

vá tato tradice hlavní impuls reformačním dílem a mučednickou smrtí Jana Husa. Po jeho smrti se pak dialekticky rozvíjí v duchovně dějinný proud, který je na jedné straně vymezen Žižkou a tábory a na druhé pacifistickým Chelčickým a Jednotou bratrskou. Být husitskou církví by nemělo spočívat v napodobování některého ze směrů 15. a 16. století, nýbrž v odpovědné aplikaci „biblicky správných husitských principů na život církve v dnešní dějinné situaci s jejími vlastními problémy a úkoly“.²⁹ Ti, co říkají, že v ČČS žije Husův odkaz, nikoli však husitství, podle Trtíka ignorují celou řadu projevů v ČČS od husitské Večeře Páně a církevní symboliky až po ústřední principy teologického myšlení. Nelze se hlásit k nějakému úzce vymezenému husitství, husitskou církví je ta církev, v níž se Husův odkaz stal neustálým závazkem k překračování přítomné danosti. I když je Husův odkaz v ČČS přítomen od počátku, stane se církev husitskou teprve tehdy, až v husitství nalezne své sebe-pochopení a sebevědomí a vyjádří to úpravou svého názvu. Duchovní krize a polovičitost ČČS spočívá podle Trtíka v tom, že se její osou dosud nestala žádná výrazná tradice a namísto toho se snaží vyjít hned z několika tradic, které si navzájem odporují. Cestou podle něj nemůže být ani evangelikální abstraktní biblicismus, který se odsekne od tradice a cenná svědectví víry vystupující v dějinách jako aktualizující výpověď evangelia nechá stranou.³⁰

Proč se tedy rozhodnout pro doplnění názvu církve o slovo „husitská“? Podle Trtíka by to bylo na prvním místě výrazem snahy postavit církev na pevný biblický a ekumenický základ zakotvený v domácí tradici. V církvi by se upevnilo vědomí duchovní identity a zvláštního charizmatu, již se jí dostalo mezi ostatními církvemi. Původní ideály, které se vázaly k výrazu „československá“, již nejsou živé. Idea slovanství je „zvětralá“, stejně jako myšlenka „svobodného křesťanství“, která navíc dusila biblický a ekumenický zdroj husitské tradice, protože interpretovala husitskou tradici pouze ve smyslu boje svobody svědomí proti teokratickým nárokům středověkého dogmatického křesťanství. Svou slabost odkryl liberalismus ve II. světové válce, naopak odkaz Husův a husitství se stal ve válečném běsnění význačnou oporou.³¹ V současnosti může dát církvi výraz „husitská“ porušené křesťanské sebevědomí, vědomí duchovní totožnosti zakotvené v Písmu nikoli abstraktně, nýbrž

---

²⁹ Tamtéž, s. 128.

³⁰ Tamtéž, s. 129, 131.

³¹ Tamtéž, s. 132–133.

konkrétně kořeny domácí křesťanské tradice. Je to jediná velká a trvalá tradice, kterou tato církev má, a výhradně na jejím základě může každý věřící této církve říci, proč je právě v této církvi, a ne v jiné. Bez zakotvení v domácí duchovní tradici se církev podobá člověku bez vlasti a domova. Je třeba se vrátit k původní husitské dynamice CČS, k jejím vizím a nadějím na budoucnost. Jedině tak se církev může vrátit k původní představitivosti, odvaze a naději a být opět eschatologickou existencí. Církev husitská znamená, že žije biblickou eschatologickou nadějí. Nejde tedy jen o přihlášení se k tradici, nýbrž o závazek, naději a program.

Trtíkova slova byla určena zástupcům církve, kteří měli o návrhu hlasovat na VI. sněmu CČS, jenž byl plánován na rok 1971. Trtík apeloval na jejich svědomí, neboť na sněmu se reálně rozhodovalo, jakou cestou by se církev měla ubírat v následujícím časovém úseku. Z ideového hlediska nešlo na sněmu jen o úpravu názvu církve, nýbrž také o přijetí naukového dokumentu *Základů víry*, který stavěl na biblické teologii dialogického personalismu, dále o vytyčení sociálně etických principů a o úpravy postojů k ekuméně. Váhu Trtíkova apelu potvrdilo sněmovní usnesení, na kterém bylo po vyslechnutí řady námitek doplnění názvu církve s definitivní platností přijato. Předcházející diskuze a rozhodnutí sněmu daly v dalším období podnět k důkladnému studiu Husova díla a k zvýšenému zájmu o husitskou tematiku vůbec.

3. ZÁVĚR

Je nepochybné, že vzpomínka na Husa a husitství zejména v Masarykově ideové interpretaci utvářela život v CČS ode dne jejího vyhlášení. Masaryk viděl v Husovi středobod českých dějin, vyzdvihl jeho věrnost pravdě, mravní nasazení, sebeobět a praktickou snahu o reformu, k jeho teologické reflexi (jako k teologii vůbec) však přistupoval s jistou dávkou skepse. Myslím, že jsem práv skutečnosti, když doplním, že mezi katolickými duchovními, kteří stáli u zrodu CČS, byli mnozí, možná většina, kteří si přivlastnili tento pohled na Husa a husitství dlouho před svým rozhodnutím ke schizmatu. Vedle Masarykova romantického humanitního ideálu utvářel přístup CČS k Husovi a dalším osobám české re-

formace také radikální modernismus zakladatelů církve, ve kterém se spájela dogmatická skepse, racionální teismus a spiritualita následování velkých archetypů s literárně kulturními nároky české katolické moderny. Proto se Hus a husitské hnutí v ČČS zpočátku stali spíše tématem církevního umění, života a spirituality než hlubokomyslných komentářů k jeho literárnímu odkazu. Tato široká symbolická, liturgická, umělecká a ideová tvorba dala ale v pozdějších letech i podnět k hlubší reflexi Husova teologického díla, k jejímž prvním významnějším počínům dochází již v druhé polovině třicátých let.

Velký impulz k oživenému promýšlení Husova díla daly oslavy 550. výročí Husovy mučednické smrti v roce 1965. Oslavy Husova výročí zároveň spadají do období, ve kterém vyvrcholila krize identity Československé církve. Sociální a liberální ideje mladého československého státu, jež se natrvalo vryly do názvu církve, vzaly za své ve dvou totalitních režimech. V druhé polovině šedesátých let se však jako východisko z ideové krize vynořuje myšlenka na doplnění názvu církve o výraz „husitská“, který by se mohl stát vhodným nástrojem revitalizace identity církve. Návrhy názvů, které se objevovaly při založení církve: česká katolická, pravověrná, pravoslavná či cyrilometodějská již nepřipadaly v úvahu a identifikovat se s některou z tradic české reformace se zdálo být příliš úzké. Termín „husitská“ se tak zdál být zcela ideálním vyjádřením, a není tudíž divu, že jej církev po několikaleté debatě přijala za svůj. Spolu s doplněním názvu se začala prosazovat i touha blíže poznat Husa a husitské hnutí, a to bez zátěže romantického chápání daného národního a křesťanského fenoménu. Studium Husa a husitství a rozvíjení jejich myšlenek se nyní naopak stalo programem opozice k totalitnímu režimu, který duchovní odkaz Husa a husitství ideově deformoval. Od sedmdesátých let vyšla řada prací, které dané téma zpracovávají. Při zpětném pohledu můžeme říct, že toto badatelské úsilí mohlo být sice mnohem intenzivnější, přesto vedlo k zásadní změně přístupu k husovské tematice. Skutečně se smí na Husa a husitství odvolávat pouze ten, kdo se snaží tento odkaz nejen rozvíjet, nýbrž jej také důkladně studovat a poznat.³²

³² V současnosti dochází k opětovné revitalizaci těchto snah. Věřoučná komise ČČSH si například vytkla za jeden ze svých cílů nově formulovat odpověď na otázku: Proč Církev československá husitská? Srov. *Zápis ze schůze Věřoučné komise ÚR ČČSH ze dne 22. dubna 2015*.

**Master Jan Hus in the Life and Reflection of the Czechoslovak Hussite Church:
The Way of CSC to Supplement the Name "Hussite"**

Keywords: Jan Hus; John Huss; Czechoslovak Hussite Church; CSHC

Abstract: The paper attempts to present the role of Jan Hus and of the Hussite movement in the Czechoslovak Church (CSC), known as the Czechoslovak Hussite Church (CSHC) as of 1971. It notes that after the creation of CSC in 1920 a rather romantic reminiscence of Jan Hus prevailed in the church nourished by Masaryk's ideal of humanity, which gave rise to a broad symbolic, liturgical, artistic and partly ideological formation. It describes the disintegration of identity in the CSC in the totalitarian crises of the Czechoslovak state in the period of Nazism and Communism, and how CSC helped overcome these crises by symbols and ideas of the Hussite tradition, and how the idea of the extension of the name of CSC through the term "Hussite" was born at the end of the 1960s. It was adopted by the Church during the sixth Assembly of CSC in 1971. This decision had a remarkable effect on the quality and professionalism of the study of Hus' works and other texts coming from the Hussite tradition.

Doc. ThDr. Jiří Vogel, Th.D.
Katedra systematické teologie, teologické etiky
a teologické filozofie
Husitská teologická fakulta
Univerzita Karlova v Praze
Pacovská 350/4
P.O. Box 56
140 21 Praha 4
Jiri.Vogel@htf.cuni.cz